

JELLESTADVEIEN 37 - NATURUNDERSØKELSER

VURDERING AV OMRÅDETS EGNETHET FOR STOR SALAMANDER

25. OKTOBER 2010

Notat 2010:5

Utførende institusjon: Wergeland Krog Naturkart	Kontaktperson: Ola Wergeland Krog	
Oppdragsgiver: TEGN ³	Kontaktperson: Pål Erik Olsen	Dato: 25. oktober 2010
Referanse: <p>Wergeland Krog, O.M. 2010. Jellestadveien 37 – naturundersøkelser. Vurdering av planområdets egnethet som leveområde for stor salamander. <i>Wergeland Krog Naturkart Notat 2010-5</i>: 9 s.</p>		
Referat: <p>Wergeland Krog Naturkart har på oppdrag for TEGN³ ved Pål Erik Olsen gjennomført en undersøkelse av naturforholdene i et planområde ved Jellestadveien 37 i Sarpsborg kommune, Østfold. Undersøkelsen var begrenset til å vurdere arealenes egnethet som yngle-/leveområde for stor salamander <i>Triturus cristatus</i>.</p> <p>Det ble søkt etter forekomster av arten i tilgjengelige kilder på Internett og feltundersøkelser ble foretatt den 21. oktober 2010. Det ble ikke påvist egnede dammer eller vannforekomster av noen størrelse og basert på kunnskap om artens habitatvalg i Østfold kan det ikke sannsynliggjøres at planområdet har noen spesiell økologisk funksjon for arten. Myra i området har imidlertid betydning for den generelle vannmagasinkapasiteten og vannbalansen i naturen og det anbefales derfor å se på muligheten for å bevare myra helt eller delvis samt å vurdere muligheten for å anlegge en dam i planområdet for å bøte på tapet av fuktområder i landskapet.</p>		
4 emneord: Sarpsborg Industriutbygging Biomangfold Stor salamander		

INNHOOLD

1	INNLEDNING	5
2	METODIKK	6
3	PLANOMRÅDE OG PLANBESKRIVELSE.....	6
4	NATURGRUNNLAG OG REGISTRERINGER	6
4.1	Naturgrunnlag.....	6
4.2	Feltregistreringer	7
4.3	Landskapsøkologisk vurdering.....	8
5	KONKLUSJON	8
5.1	Tiltakets betydning for bestanden av stor salamander	8
5.2	Avbøtende tiltak.....	8
6	REFERANSER.....	8

1 INNLEDNING

Wergeland Krog Naturkart har på oppdrag for TEGN³ utført en vurdering av mulig forekomst av egnede leveområder for stor salamander innenfor det området som omfattes av reguleringsplanen for Jellestadveien 37 i Sarpsborg kommune i Østfold (se figur 1).

Kartleggingen er en del av forundersøkelsene for en planlagt regulering av området til industriformål.

Bevaring av naturmiljø og biologisk mangfold er både lokalt og globalt en stor utfordring. Mange arter viser en urovekkende bestandsnedgang og menneskelig påvirkning har i økende grad vært med på å bestemme denne negative utviklingen. De viktigste årsakene til tap av biologisk mangfold er at leveområdene forandres som en følge av endret arealbruk samt at leveområdene stykkes opp (fragmentering). Regjeringens miljøvernpolitikk forplikter Norge og sektormyndighetene til å forvalte biologisk mangfold slik at arter som naturlig finnes i Norge skal sikres i levedyktige bestander. Ved å kartlegge og forvalte arealene ut fra kunnskap om artenes forekomst og krav til leveområder, kan en i størst mulig grad sikre biomangfoldet. Utover nasjonale regelverket, samt det moralske ansvaret for å sikre livsgrunnlaget til kommende generasjoner, har vi en rekke nasjonale lover og internasjonale avtaler som pålegger og forplikter Norge til å ta vare på det biologiske mangfoldet.

Stor salamander tilhører amfibiene (frosker, padder og salamandere) og generelt er alle amfibier svært utsatt over hele verden i dag. Stor salamander *Triturus cristatus* er oppført som VU (sårbar) på den norske rødlista (Kålås m fl. (red.) 2006), og arten er generelt i sterk tilbakegang i hele sitt utbredelsesområde.

I Norge gikk antall lokaliteter for stor salamander sterkt tilbake i andre halvdel av 1900-tallet og Brønnloven, som trådte i kraft i 1958, sammen med redusert behov for brønner og dammer i husdyrbruket, er noen av de viktigste årsaker til dette. I forbindelse med naturtypekartleggingen det siste drøye tiåret har det blitt oppdaget flere nye lokaliteter for arten her i landet, men tendensen er fortsatt at leveområdene til stor salamander stadig reduseres i antall. Særlig gjelder det i tettbygd strøk og i kulturlandskapet.

Stor salamander er oppført på Bernkonvensjonens liste II og arten er tatt opp i EUs habitatdirektiv og i Bernkonvensjonens Emerald Network. Det er utarbeidet en nasjonal handlingsplan for arten i Norge (Direktoratet for Naturforvaltning 2008), og Europarådet har også utarbeidet en handlingsplan for stor salamander i Europa (Edgar & Bird 2005).

Fig. 1. Oversikt over planområdets beliggenhet øst for Sarpsborg sentrum i Østfold.

2 METODIKK

Metodikken for dette arbeidet baserer seg i hovedsak på en befarings av området hvor formålet først og fremst var å foreta en vurdering av områdets egnethet for arten stor salamander. Denne vurderingen baserer seg på kartleggers erfaring med arten samt skriftlige kilder, hvor handlingsplanen for stor salamander i Norge (Direktoratet for naturforvaltning 2008) er en av de viktigste. Befaringen ble foretatt den 21. oktober 2010 og forsøk på å påvise arten i felt var derfor utelukket. Det hadde vært frost noen netter før befaringsen og det var også is på vannpytter i området.

Vurderingene baserer seg videre på data som er innsamlet i forbindelse med naturtypekartleggingen i kommunen (Sarpsborg kommune 2010) og de funn som er gjort av arten i kommunen. Det ble søkt etter nyere funn av arten i Artsdatabankens Artskart (<http://artskart.artsdatabanken.no/FaneArtSok.aspx>) og i Direktoratet for naturforvaltning Naturbase (Direktoratet for naturforvaltning 2010).

Andre viktige kilder som kartleggingen og vurderingen bygger på er "Norsk Rødliste 2006" (Kålås m.fl. (red.) 2006) samt kontakt med fagfolk og enkeltpersoner med naturfaglig kunnskap om området

3 PLANOMRÅDE OG PLANBESKRIVELSE

Planområdet ligger ca. en kilometer nord for Borgenhaugen i Sarpsborg kommune og består av eiendommen Jellestadveien 37. Eiendommen er på totalt ca 100 daa og den delen av området som fortsatt består av natur er på ca. 60 daa. Den gjennomførte befaringsen ble begrenset til dette arealet. Reguleringsplanen innebærer at området reguleres til industritomter.

4 NATURGRUNNLAG OG REGISTRERINGER

4.1 Naturgrunnlag

Planområdet ligger på en ca. 2 km bred landskapsrygg mellom Nipa, som er den østligste grenen av Glomma i Sarpsborg, og den store rademte innsjøen Isesjø. Planområdet ligger landskapsmessig relativt inneklemt mellom jernbanelinja mellom Rakkestad og Sarpsborg og den relativt kraftig trafikkerte riksvei 111 som også går mellom Rakkestad og Sarpsborg.

Geologien i regionen består hovedsakelig av granitt og er en del av det Østnorske grunnfjellsområdet. Jordsmonnet er meget skrint særlig i den østre delen av området hvor det stedvis er mye berg i dagen (se fig. 2). Skogen i området består for det meste av lavbonitet furuskog med noe innslag av rikere jordsmonn vest i planområdet ned mot jernbanelinja, hvor det vokser noe granskog. Planområdets sentrale deler består vesentlig av minerogen myr som varierer mellom blautmyr med høljer og noen små vannspeil til fastere furumyrskog (se fig.3). De åpne partiene av myra domineres av torvmoser og typiske arter på myra er torvull, kvitmyrak og spredte småfurer og småbjørk (se fig. 4).

Fig. 2. Skogen vest og nord i området består av impediment/lavbonitet furuskog med mye berg i dagen. Foto: Ola Wergeland Krog.

Myra i dreneres av en bekk og det er sannsynlig at denne bekken opprinnelig er en grøft som er gravet for å drenere myra. Det var spesielt vått i perioden før feltundersøkelsene så det er usikkert om denne bekken er vannførende også i tørre perioder.

4.2 Feltregistreringer

Feltregistreringene ble gjennomført den 21. oktober 2010 i kuldegrader og solskinn og som nevnt i metodikken var det så sent på året at det var utelukket å lete etter amfibier på dette tidspunktet. Det ble imidlertid sett etter mulige yngledammer for arten. Området ble også som helhet vurdert i forhold til om det kunne være et potensielt leveområde for arten, eller om området eventuelt kunne ha noen viktig funksjon i forbindelse med amfibienes sesongmessige vandring. I denne forbindelsen ble feltregistreringene sammenholdt med kjente funn av salamander i regionen og dette drøftes videre i avsnitt 4.3.

Området ble hovedsakelig vurdert i forhold til dets eventuelle betydning for stor salamander, men siden stor salamander regnes som den mest kravstore av amfibiene så betyr det at om området var et viktig område for stor salamander så ville det også være viktig for andre amfibiarter.

Det ble ikke påvist noen dammer i området som opplagt kunne være egnet for stor salamander. Den eneste åpne vannforekomsten av noe størrelse var en vannfylt grøft langs jernbanelinja utenfor planområdet i vest. Det er imidlertid usikkert om denne grøfta har et vannspeil også i tørrere perioder. Med unntak for en liten dam på ca. 4 m lengde er nærmeste dam en skogsdam beliggende ca 100 m sørøst for planområdet. Denne var dominert av torvmoser og omgitt av meget skrinne skogsmark med mye fjell i dagen. Basert på artssammensetningen i dammen vurderes den til å ha relativt lav pH og sammen med de meget skrinne omgivelsene ble denne dammen vurdert til å være lite egnet for stor salamander (se figur 5).

Fig. 3. Furumyrskog dominerer i nord og i de sentrale deler av området omkring myra. Foto: Ola Wergeland Krog.

Fig. 4. De sentrale delene av området består av jordvannspåvirket fattigmyr. Foto: Ola Wergeland Krog.

Fig. 5. Nærmeste dam av noen størrelse er denne dammen ca. 100 m SØ for planområdet. Foto: Ola Wergeland Krog.

4.3 Landskapsøkologisk vurdering

På Østlandet og i Rogaland/Sunnhordland (som over det meste av Europa ellers) lever stor salamander hovedsakelig i dammer og tjern i jordbruks- og kulturlandskap, mens forekomstene i øvre Telemark, det meste av Vestlandet og i Midt-Norge så å si utelukkende holder til i tjern og dammer i skogs- og myrområder.

Nærmeste forekomst av stor salamander er i Skarpnorddammen som ligger ca. 2,5 km vest for planområdet. Denne dammen ligger på Hafslundsøy og en sidearm av Glomma representerer en barriere mellom dammen og planområdet. Jernbanelinjen mellom Rakkestad og Sarpsborg danner også en barriere mellom planområdet og Skarpnorddammen. Det er derfor rimelig å anta at det ikke er noen forbindelse mellom bestanden i Skarpnorddammen og landskapet i- og omkring planområdet.

Nærmeste forekomst av liten salamander er påvist i en mindre dam/grøft langs veien til Gjellestad. Denne ligger vest for planområdet på andre siden av jernbanelinja og avstanden er ca. 700 m i luftlinje. Her danner jernbanelinja en barriere mellom denne forekomsten og planområdet. Den nest nærmeste forekomsten av liten salamander er påvist i to dammer på Hevingen, ca. 1,5 km i luftlinje øst for planområdet. Dette blir på østsiden av RV 111 som danner en barriere mellom planområdet og dammene. De to sistnevnte lokalitetene sokner også mot Isesjø og det er rimelig å anta at det er liten kontakt mellom disse og en eventuell forekomst i eller i nærheten av planområdet.

5 KONKLUSJON

5.1 Tiltakets betydning for bestanden av stor salamander

Planområdet består vesentlig av skrinn furuskog, jordvannsmyr og furumyrskog med noe granskog i vest. Det er ingen vannspeil av noen størrelse innenfor planområdet. Basert på erfaring med arten stor salamanders habitatpreferanser i Østfold er ikke dette området spesielt egnet verken om yngleområde eller leveområde for arten. Området er dessuten relativt isolert av industri i sør og nord, av jernbanen i vest og av riksvei 111 i øst. Når dette sammenholdes med avstanden til nærmeste kjente forekomst av arten kan det heller ikke sannsynliggjøres at planområdet har noen betydning for arten i forbindelse med sesongvandring til og fra eventuelle yngleområder.

5.2 Avbøtende tiltak

Fragmentering av landskapet, dreneringstiltak samt gjenfylling av dammer og grøfter er noen av de viktigste truslene mot alle amfibiearter både lokalt og globalt. Myra i planområdet har på denne måten en funksjon som vannmagasin som bidrar til å magasinere vann i tørre perioder. Det bør vurderes om det er mulig å bevare noe av myra i det framtidige planområdet. Det bør også vurderes å anlegge en dam for å bøte på den negative utviklingen for amfibieartene og for andre planter og dyr som er avhengige av fuktområder og åpne vannspeil.

6 REFERANSER

Direktoratet for naturforvaltning 2008. Handlingsplan for stor salamander *Triturus cristatus*.

Direktoratet for naturforvaltning. Rapport 2008-1: 36s.

Direktoratet for naturforvaltning 2010. Naturbasen. Direktoratet for naturforvaltning. Database for arter og naturtyper. <http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn>.

Edgar, P. & Bird, D.R. 2005: Action plan for the conservation of the crested newt *Triturus cristatus* species complex in Europe. – Report to the Council of Europe, Strasbourg (T-PVS/Inf (2005) 24).

Kålås, J.A., Viken, Å. og Bakken, T. (red.) 2006. *Norsk Rødliste*. Artsdatabanken, Norway.

Sarpsborg kommune 2010. Natur2000. Elektronisk database med oversikt over viktige lokaliteter for vilt og annet biologisk mangfold. Utskrift oktober 2010.